

Araştırma Makalesi

Alındı: 1 Nisan 2020 - **Düzeltildi:** 27 Nisan 2021 - **Kabul Edildi:** 2 Mayıs 2021 - **Yayımlandı:** 29 Mayıs 2021

Kaynakça Bilgisi: Topalođlu, H. (2021). Yükseköğretimin Finansmanına İlişkin Eğitim Sendikalarının Görüşleri, *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 63–80.

Citation Information: Topalođlu, H. (2021). Educational Unions' Opinions On Financing of Higher Education, *Ihlara Journal of Educational Research*, 6(1), 63–80.

YÜKSEKÖĞRETİMİN FİNANSMANINA İLİŞKİN EĞİTİM SENDİKALARININ GÖRÜŞLERİ

Hakan TOPALOĐLU¹

 <https://doi.org/10.47479/ihead.713158>

Öz

Türkiye’de yükseköğretime olan talebin sürekli artması yükseköğretim kurumlarının sayısının artmasına yol açmıştır. Yükseköğretim kurumları ve bu kurumlarda öğrenim gören öğrenci sayısının artması genel olarak karma mal niteliğindeki eğitim hizmetlerine devlet bütçesinden aktarılan payın artmasına neden olmaktadır. Son yıllarda Türkiye’de genel bütçeden eğitime aktarılan payın sürekli artış eğilimi göstermesi olumlu olmakla beraber, gelişmiş diğer ülkelerin eğitim harcamalarının gerisinde olduğu görülmektedir. Yükseköğretimde istenilen hedeflere ulaşmak için daha fazla kaynağa ihtiyaç duyulduğu aşikârdır. Eğitim sendikaları eğitim işkolunun önemli paydaşlarından biridir ve yükseköğretimin finansmanına yönelik görüşlerini kamuoyuyla paylaşmaları önemlidir. Bu çalışmada eğitim sendikalarının yükseköğretimin finansmanına ilişkin görüşleri ve bu görüşler arasındaki farklılıklar açığa çıkarılmıştır. Bu amaçla Türkiye’deki dört büyük eğitim sendikasının yükseköğretimden sorumlu yöneticileri ile görüşmeler yapılmıştır. Nitel yaklaşımla desenlenmiş bu çalışmada veriler ölçüt örnekleme yöntemi ile toplanmış ve verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veriler analiz edildiğinde eğitim sendikalarının yükseköğretimin yönetimi ve finansmanına yönelik görüşleri arasında belirgin farklılıklar olduğu belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Eğitim; yükseköğretim; yükseköğretimin finansmanı; eğitim sendikaları.

EDUCATIONAL UNIONS' OPINIONS ON FINANCING OF HIGHER EDUCATION

Abstract

Increase in the demand for higher education in Turkey results in an increase in the number of the higher education institutions. This increase in the higher education institutions and the number of students in these institutions causes a corresponding increase in the share of state budget allocated to mixed good educational services. Although the increasing trend of the share of state budget allocated to education in Turkey in recent years is a positive affair, it can be seen that it is still behind the educational budgets of developed countries. It is evident that more resources are needed in education to achieve the indented goals. Education unions are among the important shareholders of

¹ Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Terme Meslek Yüksekokulu, Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü, hakant@omu.edu.tr

education sector and have an important role of publicly sharing their opinion in higher education finance. This study aims to reveal the opinions of education unions and the differences between these opinions. To this aim interviews were held with the higher education directors of four biggest education unions in Turkey. Semi-structured interview forms that are developed by the authors and qualitative data collection methods were used in this study. Analysis results reveal evident and significantly important differences between the opinions of different education unions about higher education management and finance.

Keywords: Education; Higher education; financing of higher education; education unions.

GİRİŞ

Eğitim, toplumları istedikleri refah düzeylerine erişmelerini sağlayan etkenlerden biridir. Eğitim, bireyi kişisel olarak geliştirmenin yanı sıra kendi potansiyelini gerçekleştirmesine de katkı sağlar. Eğitim ile bireyin vatandaşlık bilincinin geliştirmesi amaçlanır. İyi eğitilmiş bireyler, içerisinde yaşadığı toplumun ve dünyanın sorunlarını kavramayla beraber aynı zamanda bu sorunların çözümünde de rol alırlar (Gül, 2008).

Bir ülkenin gelişimi ekonomik büyümesine, ekonomik büyümesi de ülkedeki iş gücünün iyi ve kaliteli bir eğitim sürecinden geçmesine bağlıdır (Hanushek, 2017). Hanushek'in (2012) ifadesiyle "ülkelerin ekonomik büyümeleriyle eğitim sistemleri arasında anlamlı bir ilişki vardır". Bu kapsamda devletler ekonomik amaçlarına ulaşmak için eğitim hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve niteliğinin artırılmasına gayret gösterirler. Eğitim hizmetleri yaygınlaştıkça ve niteliği yükseldikçe hem işgücünün verimliliği artmakta hem de milli gelir yükselmektedir (Güngör ve Göksu, 2013; Vossensteyn, 2004). Son yıllarda yapılan araştırmalar özellikle yükseköğretim seviyesinde nitelikli bir eğitimin bireysel, toplumsal ve ekonomik getirilerine dikkat çekmektedir (Vossensteyn, 2004). Bu durum yükseköğretim kurumlarının toplumlar için önemini açık şekilde ortaya koymaktadır.

Yükseköğretim kurumları esasen ulusal kuruluşlardır ve yerel, bölgesel ve ulusal çıkarlara hizmet ederler. Fakat günümüzde yükseköğretim kurumları küresel eğilimlerden ve gelişmelerden çok fazla etkilenmekte ve kendilerini bu doğrultuda yapılandırmaktadırlar (Altbach, Reisberg ve Rumbley, 2010). Ülkeler genel olarak K-12 olarak adlandırılan temel eğitim ile bilgi çağına uygun olarak var olan kültürel birikimlerini gelecek kuşaklara aktarmayı amaçlar. Bu nedenle temel eğitim, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve Çocuk Hakları sözleşmesine taraf olan ülkelerde zorunlu ve parasız olarak sunulmaktadır (Özkan, 2014). Yükseköğretim ise diğer eğitim kademelerinden farklı olarak bireylere çağın gerektirdiği akademik bilgileri kazandırma, entelektüel gelişim ve kişisel yeteneklerini geliştirme imkânı sağlamayla beraber, ülkelerin uluslararası rekabette üstün olmalarını sağlayacak insan gücünü yetiştirme göreviyle de karşı karşıyadır (Çetinsaya, 2014). Yükseköğretimin diğer etkenlerle beraber bireysel getirisinin olması ve bu etkinin giderek artması geniş toplum kesimlerinin yükseköğretime olan talebinin artmasına yol açmıştır (Ateş, 2013).

Problem durumu

Türkiye'de yükseköğretime olan talebin sürekli artış göstermesi bazı problemleri de beraberinde getirmektedir. Bu problemlerden biri de talebin karşılanması noktasında yeni yatırımlara ihtiyaç duyulması ve bu yatırımların belli bir maliyetinin olmasıdır. Sürekli artış gösteren yükseköğretim talebi yükseköğretime yatırımı zorunlu kılmakta, doğal olarak yükseköğretimin maliyetlerinde de artışa neden olmaktadır. Bundan dolayı üniversiteler artan maliyetleri ve bu maliyetlerin karşılanması için hükümet (devlet) kaynaklarının dışında gelir kaynakları yaratmaya yönelmişlerdir (Johnstone, 2012).

Yükseköğretim maliyetlerinin toplumun hangi kesimlerince karşılanması gerektiği meselesi sadece Türkiye’de değil gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde de tartışılmaktadır. Son yıllarda Türkiye’de yükseköğretime olan talep artmış, artan okullaşma oranları merkezi bütçeden eğitime ayrılan kaynakların artmasına yol açmış (Özkan ve Gedikoğlu, 2014) bununla beraber yükseköğretimde nitelik sorunu da baş göstermeye başlamıştır.

Türkiye’de üniversite sayısı 1982 yılında açılan üniversitelerle birlikte 27’ye, 1992’de 1’i vakıf (Bilkent Üniversitesi) üniversitesi olmak üzere 53’e ulaşmıştır. 2005 sonu itibariyle ise, 22’si vakıf üniversitesi olmak üzere 77 olan üniversite sayısı sürekli artış göstererek 2021 yılı itibariyle devlet üniversitelerinin sayısı 129’a, vakıf üniversitelerinin sayısı ise 4’ü meslek yüksekokulu olmak üzere 78’ e ulaşırken, toplam üniversite sayısı ise 207’ye çıkmıştır (YÖK, 2021). Toplam öğrenci sayısına bakıldığında ise 2007-2008 öğretim yılında 2.484.794 olan öğrenci sayısı 2021 yılı itibariyle yüksek lisans ve doktora öğrencileriyle beraber 7.940.133’e ulaşmıştır (YÖK, 2021).

Türkiye’de ve Dünya’da yükseköğretimin finansmanı ağırlıklı olarak kamu kaynaklarından karşılanmaktadır. Bu durum bazı sorunlara yol açmaktadır. Kamu bütçelerinden ayrılan kaynaklar her zaman ihtiyaçları tam olarak karşılayamamakla beraber (Kurt ve Gümüş, 2015) kamunun üniversitelere müdahalesine ve yönetim süreçlerinde söz sahibi olmasına (Çetinsaya, 2014) yol açmakta, bu durum ise üniversitelerin akademik ve idari özerkliklerini olumsuz etkilemektedir.

Yükseköğretimin giderek artan finansman ihtiyacını sağlamaya yönelik geleceği de gören yerden bir finansman yapısının açığa çıkarılması ve uygulanması tüm yükseköğretim sistemlerinin karşılaştığı ciddi sorunların başında gelmektedir (Kurt ve Gümüş, 2015). Şu haliyle üniversitelerin gelir elde edebilmek için ikinci öğretim programları, yaz okulları, uzaktan eğitim programları ve çeşitli alanlarda kurslar açarak kaynak yaratmaya çalıştıkları da görülmektedir (Çimen, 2012). Gelişmekte olan ülkelerde kaynakların kısıtlı olması, buna karşılık kaynak ihtiyacı duyulan alanların çok olması nedeniyle, kaynaklar bu alanlara ölçülü bir şekilde dağıtılmaktadır. Yükseköğretime aktarılan kaynaklardan azami fayda sağlanıp sağlanmadığının belirlenmesi kısa vadede zor olsa da uluslararası karşılaştırmalar yaparak ve zaman içerisindeki gelişme aşamaları göz önüne alınarak bir değerlendirme yapılabilir (Meriç, 1998).

Yükseköğretimin finansmanı bugüne kadar dışsallıkları nedeniyle özellikle Anglo-Sakson yönetim modeli izleyen Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere gibi birkaç ülkenin dışında kalan ülkelerde bütçe kaynaklarından karşılanmaktadır. Fakat yükseköğretime olan talebin her geçen gün artması kamu finansmanının sürdürülebilirliğini sorgular hale getirmiş, üniversiteler finansman ihtiyaçlarını karşılamak için hizmeti satın alan öğrencilerden, sanayi kuruluşlarından ve kendi kaynaklarından yaratmaları gibi farklı finansman arayışlarına yönelmişlerdir. Bununla beraber kullanılan kaynakların etkin ve verimli bir şekilde kullanılıp kullanılmadığının denetlenmesine de ağırlık vermişlerdir (YÖK, 2007).

Yükseköğretimde finansman yöntemleri

Maliye literatüründe pazarlanamayan, bölünemeyen ve tüketiminde rekabet olmayan, dolayısıyla (Pehlivan, 2009) fiyatlanamayan hizmetler *tam kamusal mal* olarak isimlendirilmekte, adalet, savunma ve diploması hizmetleri tam kamusal mallara örnek olarak gösterilmektedir. Eğitim hizmetleri ise pazarlanabilirlik ve bölünebilirlik özelliklerinden dolayı *karma mal* niteliği taşımaktadır. Karma

malların kamu otoriteleriyle beraber özel girişimcilerin veya piyasa ekonomisi üreticileri aracılığıyla da sunulabileceği kabul edilmektedir. Fakat eğitim hizmetlerinin pozitif dışsallıkları nedeniyle ağırlıklı olarak kamu otoriteleri tarafından sunulduğu görülmektedir (Devrim ve Tosuner, 1987; Tural, 2002). Yükseköğretimin finansal ihtiyaçları dünyanın pek çok ülkesinde kamu finansman araçları kullanılarak karşılanmaktadır. Fakat kamu kaynaklarının verimli ve etkin bir şekilde kullanılıp kullanılmadığı noktasında kuşku bulduğu için farklı kaynak arayışları da söz konusudur. Yükseköğretim kurumları üç kesime hizmet etmektedir; öğrenciler, işverenler ve devlet. Genel olarak bakıldığında yükseköğretimin finansman kaynaklarının bu üç kesim arasında eşit ağırlıkta olmasa da paylaşıldığı görülmektedir (Akça, 2012). Yükseköğretimin finansman kaynakları olarak; yükseköğretim hizmeti alan öğrenciler ve aileleri, hayırsever vatandaşlar, iş dünyası ve vergi mükellefleri (Bar, 1993) görülse de, son dönemlerde ağırlığın hizmeti alan öğrencilere kaydığı görülmektedir. Yükseköğretimin finansmanında genellikle uygulanan finansman yöntemleri ise şöyle sıralanabilir;

Kamu bütçeleri aracılığıyla finansman: İki şekilde gerçekleşmektedir. Birincisi doğrudan finansman yöntemi olup, bu yöntemde devlet toplanan vergilerden yükseköğretimin bina, demirbaş, teknoloji vb. yatırım giderleriyle beraber öğrenci başına belirlediği bir tutarı üniversite bütçesine doğrudan aktarmaktadır (Akalin, 1996). İkinci yöntem ise devletin para ve fonları doğrudan üniversitelere ödemek yerine hizmeti satın alacak öğrencilere aktarması şeklinde gerçekleşen ve daha çok ABD’de bazı eyaletlerde uygulanan kupon (voucher) yöntemidir. Kupon yönteminde kuponu alan öğrenci istediği okulu seçebilmektedir (Akalin, 1996; Kesik, 2003). Yükseköğretimin kamusal finansmanına yönelik eleştiriler de bulunmaktadır. Ekonomik durumu iyi olan ailelerin çocukları ilk ve orta öğrenimlerinde daha iyi eğitim aldıkları için devlet yükseköğretim kurumlarına daha rahat girebilmekte iken dar gelirli ailelerin çocukları aynı imkânlarla sahip olmadığı için rekabetten olumsuz etkilenmektedir (Mutluer, 2008). Bununla beraber Pruvot vd (2015) kamu finansman kaynağının üniversitelerin niteliklerini artırma ve sürdürülebilirliği üzerinde önemli etkisi olmakla beraber, diğer kaynaklardan ek gelir getirici faaliyetlerin yürütülmesi noktasında kamu otoritelerinin üniversitelerden daha fazla beklenti içerisine girdiğini belirtmiştir.

Harçlar Yoluyla Finansman: Ortaklaşa finansman olarak da isimlendirilen bu yöntemde devlet yükseköğretim hizmetlerini kendisi sunmakta fakat finansman ihtiyacının belli bir kısmını eğitim alan öğrencilerden karşılamaktadır. Bu modelin daha çok *Anglo-Sakson* olarak isimlendirilen ülkelerde kullanıldığı görülmektedir. Bu ülkelerde öğrencilere düşük faizli ve 10 ile 25 yıl arası vadeleri olan krediler verilmektedir. Öğrenciler mezun olduklarında kazançları belirli bir düzeyin üzerinde ise kredileri geri ödemektedirler. Herhangi bir işte çalışmıyorlar ve ya yeterli gelire sahip değillerse kredi borçlarını ödememektedirler (Demir, İnan ve Sarioğlu, 2014). Yükseköğretimin finansmanının bir kısmının öğrencilerden yani hizmeti satın alanlardan karşılanması fikri, liberal ekonomi modelinin bir dayatmasıdır. Bu anlayışa göre yükseköğretim hizmeti herhangi bir mal gibi alınıp satılabilen bir metadır. Yükseköğretim talebi sürekli arttığı için bu yöntem uygulanmaya başlandığından bu güne öğrenci harçları sürekli bir yükseliş göstermektedir. Böylece yükseköğretim kurumları kendilerine bir gelir kaynağı yaratmışlardır (Psacharopoulos, 1986).

Özel kaynaklarla finansman: Bu yöntemde devlet özel yükseköğretim kurumlarını teşvik etmektedir. Yükseköğretim kurumları işletme mantığıyla kara dayalı, rekabet içinde sundukları eğitim hizmetinin bedelini öğrencilerden tahsil etmektedir. Bazı ülkeler dar gelirli öğrencileri kupon veya çeklerle desteklemektedir. Bu yöntem daha çok Japonya, Güney Kore, Tayvan, Filipinler, Brezilya,

Meksika, Belçika da uygulanmaktadır (Kesik, 2003). Özel üniversiteler ve ya yükseköğretim kurumları tamamen kendi fonlarıyla ve bağımsız çalışabileceği gibi kamudan teşvik alarak da çalışabilmektedirler. Özel üniversite sahipleri yatırımcı olabileceği gibi vakıflar aracılığı ile de faaliyet gösterebilmektedirler. Yükseköğretimde özelleşme eğilimi, kamu fonlarına bağımlılığı azaltması, rekabeti ve girişimciliği teşvik etmesi açısından kabul görmeye başlamıştır (Altbach, Reisberg ve Rumbley, 2010). Türkiye’de özel üniversitelerin açılmasına yönelik henüz bir yasal düzenleme yoktur. Yükseköğretim hizmetleri bir kısmı kar amacı gütmeyen vakıflar aracılığı ile bir kısmı ise büyük şirketlere bağlı vakıflar aracılığı ile verilmektedir.

Türkiye’de Yükseköğretimin finansmanına yönelik olarak son yıllarda yapılan çalışmaların sayısında artış gözlenmektedir. Bu çalışmalardan bir kaçına bakacak olursak;

Çınar ve Ağcakaya (2016), yükseköğretimin finansmanı ile ilgili Türkiye ve dünyadaki uygulamaları karşılaştırdıkları çalışmalarında; yükseköğretim kurumlarının hem nitelik hem de nicelik olarak küresel rekabete ayak uydurmaları gerektiğini, bunun için de finansman yapılarını güncellemelerinin zorunlu olduğunu, bu doğrultuda üniversite-sanayi işbirliğinin teşvik edilmesinin ve üniversitelerin hem özel sektör hem de diğer kamu kurumlarıyla piyasaya yönelik proje üretmelerinin yasal alt yapısının hazırlanması gerektiğini önermişlerdir. Ayrıca çalışmalarında, teknokent faaliyetlerinden üniversitelere daha fazla kaynak aktarılmasının sağlanması ve yükseköğretim kurumlarına sertifika, akredite, belgelendirme yetkileri verilmesiyle bu kurumların daha fazla gelir elde edecekleri ve finansal açıdan rahatlayacakları ifade edilmiştir.

Ateş (2013), OECD Ülkeleri ile Türk yükseköğretim sistemini karşılaştırdığı çalışmasında; Türkiye’de yükseköğretimin finansmanında yararlanılabilecek öneriler sunmuştur. Bu öneriler arasında üniversitelere finansman yönetimi için tam özerklik verilmesi, kaynakların üniversitelere blok olarak aktarılması, üniversitelerin finansal denetiminin yapılabilmesi için özel bir birimin kurulması ve yükseköğretim hizmetlerinin ücretli hale getirilmesi, ayrıca isteyen öğrencilere ailelerinin kazançlarıyla ters orantılı olacak şekilde burs veya kredi verilmesi yer almaktadır.

Ergen (2006) ise “Yükseköğretimin finansmanında öğrenci borçlanma yöntemi” isimli çalışmasında, yükseköğretim hizmeti almak isteyen bireylerin eğitim giderlerini karşılamak için hükümet kurumları, bankalar veya diğer finansal kuruluşlardan borç para alabilmelerine imkan sağlanan bir sistem önermektedir. Bu yöntemde eğitim giderleri için borçlanan bireyler borç tutarlarını mezuniyetlerinden belli bir süre sonra ve ya iş hayatına atıldıklarında taksitler halinde ödeyeceklerdir. Sistemi savunanlar yükseköğretim malının insanların yaşamları boyunca gelirlerini yükselterek önemli ölçüde yarar sağladığını, bu nedenle özellikle gelişmekte olan ülkelerde kaynakların kıt olması ve bu kaynakların halkın ihtiyaç duyduğu diğer alanlara da aktarılması gerektiği bilinciyle, tüm halktan toplanan vergilerden bireye kaynak aktarılmasının doğru olmadığını ileri sürmekte ve yükün bireyin kendisine aktarılması gerektiğini savunmaktadırlar. Bu sistemden ABD’deki öğrencilerin yaklaşık %60’ının yararlandığı, Latin Amerika ülkeleri, Avustralya, İsveç, Kanada ve Japonya gibi ülkelerde yaygın bir finansman modeli olduğu ifade edilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Literatürde yükseköğretimin finansmanına yönelik çalışmalara rastlanması ile beraber eğitim sendikalarının bu konudaki görüşlerine dair çalışmalara rastlanmadığı görülmektedir. Eğitim

sendikaları eğitimin önemli bileşenlerinden biridir. Bu nedenle eğitim sendikalarının yükseköğretimin finansmanına yönelik görüşlerinin açığa çıkarılması ve kamuoyu ile paylaşılması önemlidir. Bu araştırmanın amacı eğitim sendikalarının yükseköğretimin finansmanına ilişkin görüşlerini açığa çıkarmaktır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Sendikaların yükseköğretimin yönetimine ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Sendikaların devletin yükseköğretime ayırdığı kaynakların yeterliliğine ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Sendikaların yükseköğretim kurumlarının idari ve mali denetimine ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Sendikaların devletin özel veya vakıf üniversitelerinin açılmasını desteklemesi ve garantör olmasına dair görüşleri nelerdir?
5. Katılımcıların sivil toplum kuruluşlarından yükseköğretimin finansmanına düzenli katkı koymaları veya bu kuruluşlardan bağış istenilmesi fikrine yönelik görüşleri nelerdir?
6. Katılımcıların ekonomik durumu iyi olan ailelerin çocuklarının devlet üniversitelerinde ücretsiz eğitim almalarının adaletsizliğe yol açacağına ilişkin görüşleri nelerdir?
7. Katılımcıların her ile üniversite açılması ile ilgili görüşleri nelerdir?
8. Katılımcıların sivil toplum kuruluşlarının (odalar, borsalar) yükseköğretim kurumu açabilmeleriyle ilgili sendika yöneticilerinin görüşleri nelerdir?
9. Katılımcıların yükseköğretim kurumlarına performanslarına göre bütçe aktarılmasına yönelik görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın uygulandığı çalışma grubu, hazırlanan veri toplama aracı, verilerin toplanması ve verilerin nasıl analiz edildiğine dair bilgilere yer verilmiştir. Bu çalışma *nitel araştırma* desenlerinden *fenomenolojik* desen ile tasarlanmıştır. Nitel araştırmalarda bireylerin görüş, deneyim ve tutumları derinlemesine anlaşılmasına çalışılır (Arastaman, Öztürk Fidan ve Fidan, 2018). Nitel araştırmada yaygın olarak kullanılan veri toplama yöntemlerinden *görüşme tekniği* ile görüşülen kişilerin bakış açılarının ortaya çıkarılması amaçlanır. Bu araştırmada katılımcıların görüşlerinin ve olguya ilişkin anlam dünyalarını açığa çıkarmak için araştırmacılar tarafından oluşturulan *yarı yapılandırılmış görüşme formu* kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme, ölçeklerdeki sınırlılığı aşması ve derinlemesine bilgi toplamaya elverişli olmasından dolayı sık kullanılan bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 165-174). Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği tam yapılandırılmış görüşme tekniği kadar katı olmaması ve yapılandırılmamış görüşmeler gibi esnek olmadığı için de tercih edilmektedir (Altunay, Oral ve Yalçınkaya, 2014).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye’de Eğitim alanında faaliyet gösteren, bir konfederasyona bağlı, üye sayıları açısından eğitim çalışanlarının yaklaşık %85’ini temsil eden dört büyük eğitim sendikasının genel merkez yöneticileri oluşturmaktadır. Katılımcılara görüşme talebi iletilmiş, randevu sürecinde hazırlanan görüşme formu ve içeriği ile ilgili yöneticiler bilgilendirilmiştir. Eğitimciler Birliği sendikası genel başkan yardımcısı, Türk Eğitim-Sen sendikası genel başkan danışmanı

(yükseköğretimden sorumlu) ve Ar-Ge koordinatörü, Eğitim-Sen'den genel eğitim ve yükseköğretim sekreteri, Eğitim-İş sendikası'ndan da yükseköğretimden sorumlu genel eğitim sekreteri olmak üzere dört katılımcı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Özellikleri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Görevi	Eğitim düzeyi
Eğitim Bir Sen	Erkek	54	Genel Başkan Yardımcısı	Lisans
Türk Eğitim Sen	Erkek	40	Genel Başkan Danışmanı, Ar-Ge Koordinatörü	Doktora (Devam ediyor)
Eğitim Sen	Erkek	50	Genel Yükseköğretim ve Eğitim Sekreteri	Doktora (Devam ediyor)
Eğitim İş	Erkek	44	Genel Eğitim Sekreteri	Lisans

Tablo 1'de görüldüğü gibi araştırma katılımcılarının tamamı erkektir. Katılımcıların yaşları 40 ile 54 arasında değişmektedir. Katılımcıların ikisi lisans mezunu iken diğer ikisinin doktora eğitimlerine devam ettikleri görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada verilerin toplanması amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Hazırlanan görüşme formunun oluşturulmasında Özkan ve Gedikoğlu (2014)'nin "Türk Yükseköğretim Finansmanına İlişkin Görüşler" isimli çalışmalarında kullandıkları anket formundaki sorular ve araştırmacı tarafından literatür taraması sonucunda elde ettiği veriler ışığında yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme formunda yükseköğretimin yönetimi, denetimi, finansman kaynakları ve bu kaynakların yaratılmasına yönelik sorular yer almıştır. Hazırlanan görüşme formuna alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda son şekli verilmiş ve daha sonra uygulanmıştır. Her bir görüşme yaklaşık 60 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Araştırmada katılımcılarından elde edilen verilerin metne dönüştürülmesi için bulgular özelliklerine göre ayrılmış ve aynı içerikler bir başlık altında toplanmıştır. Verilerin analizinde herhangi bir elektronik program kullanılmamıştır. Veriler *betimsel çözümleme* yaklaşımı ile çözümlenmiştir. Betimsel analizde veriler önceden belirlenen temalara göre analiz edilmektedir (Özdemir, 2018). Ayrıntılı verilerin çözümlenmesinde ise içerik analizi yapılmıştır.

Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Araştırma verileri toplanırken yapılan görüşmeler ses kayıt cihazına yedeklenmiş, beraberinde katılımcılardan onay alınarak görüşme sırasında veri kaybını önlemek için notlar tutulmuştur. Deşifre edilerek metin haline getirilen dosyalar katılımcılara kontrol etmeleri amacıyla gönderilmiş ve metin ile ifade edilmek istenen görüşler arasındaki uyumun sağlanması amaçlanmıştır (Arastaman, Öztürk Fidan ve Fidan, 2018). Bazı yöneticilerin görüşlere ekleme yaptığı görülmüştür. İnanırcılığın artırılması için bulgular kısmında katılımcıların ifadeleri blok alıntılar şeklinde yer almıştır. Araştırma güvenirliliğinin artırılması için kodlanan veriler uzman iki öğretim üyesi tarafından kontrol edilmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

BULGULAR

Bu araştırmada eğitim sendikaları genel merkez yöneticilerinin yükseköğretimin finansmanına ilişkin görüşlerini açığa çıkarmak ve aralarındaki farklılıklara dikkat çekmek amacıyla yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular aşağıdaki şekilde kategorilendirilmiştir.

Katılımcıların yükseköğretim kurumlarının yönetimine ilişkin görüşleri;

Tablo 2: Yükseköğretimin Yönetim Şekli

Yükseköğretimin yönetimine ilişkin bulgular	Mütevelli heyetleri aracılığıyla
	Seçimle
	Tüm paydaşların katılımıyla
	Koordinasyon kurulları kurulmalı
	Bugünkü uygulama yeterli

Türkiye’de yükseköğretimin yönetimine ilişkin olarak Eğitim Bir-Sen yetkilisi kurullar veya mütevelli heyetleri aracılığıyla yönetilmesi gerektiğini ifade etmiş, bugünkü yönetim sistemini tasvip etmemekle beraber, bugün uygulanan sistemin bir geçiş dönemi uygulaması olduğunu belirtmiştir. Türk Eğitim-Sen yetkilisi ise üniversitelerin mütevelli heyetleri aracılığı ile yönetilmesine karşı olduklarını, üniversitelerin demokratik seçimlerle belirlenmiş yöneticiler tarafından yönetilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca YÖK’ün sadece koordinasyon işlevi gören bir kurula dönüşmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Eğitim-Sen yetkilisi ise YÖK’ün kaldırılması gerektiğini, tüm yetkilerin rektörde toplandığı seçimli bir yönetimin bile üniversite ruhuna aykırı olacağını, üniversite bileşenlerinin tümünün katılacağı (öğrenci, asistan, öğretim görevlisi vb.) bir seçim yapılması gerektiğini fakat yönetimin her türlü hiyerarşiyi reddeden, yatay örgütlenmiş, kolektif karar alan bir mekanizma ile üniversiteleri yönetmesi gerektiğini ifade etmiştir.

“...Mütevelli heyeti Üniversite ile piyasa ilişkisini hedefleyen bir yapıdır. Üniversitenin yapılandırılmasında piyasayı referans alırsanız böyle bir organ olabilir. Biz üniversiteyi piyasa için değil toplum için, doğa için, insan merkezli bir yapı olarak tarifliyoruz, bu yüzden tüm piyasa temelli anlayışları ve yapılanmaları reddediyoruz....(ES)”

Eğitim-İş sendikası yetkilisi ise, bugün üniversitelerin anti-demokratik bir tarzda siyasallaşmış bir YÖK tarafından yönetildiğini, YÖK’ün tamamen kaldırılması gerektiğini, YÖK’ün 12 Eylül ürünü bir kurum olduğunu, üniversitelerin daha demokratik olarak yapılacak seçimlerin sonunda belirlenen kurullar aracılığıyla yönetilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Mütevelli heyetleri ile yönetim uygulamasının özel (vakıf) üniversitelerde olabileceğini fakat devlet üniversitelerinde mütevelli heyeti aracılığıyla yönetim uygulamasına karşı olduklarını belirtmiştir.

Katılımcıların devletin yükseköğretime ayırdığı kaynakların yeterliliğine ilişkin görüşleri;

Devletin halktan toplanan vergilerden oluşan bütçeden Yükseköğretime finanse etmek için ayırdığı kaynakların yeterli olup olmamasıyla ilgili soruya Eğitim-Bir-Sen yetkilisinin görüşleri şu şekildedir;

“Devletin son yıllarda yükseköğretime ayırdığı kaynaklarında sürekli artış olduğunu gözlemliyoruz, fakat bunun da bütünüyle yeterli olmadığını görüyoruz. Yükseköğretime ayrılan kaynakların büyük kısmının gelişmiş üniversitelere değil, yeni açılan ve gelişmekte olan üniversitelere aktarılması gerektiğini düşünüyoruz. Finansman yetersizliği durumunda kamudan aktarılan payın artırılması, dar

gelirli öğrencilerin de burslarla desteklenmesi gerektiğini düşünüyoruz...(EBS)"

Türk Eğitim-Sen yetkilisi ayrılan bütçenin yetersiz olduğunu ve daha fazla kamu kaynağı ayrılması gerektiğini ifade etmiştir.

"Üniversiteler toplumsal fayda yaratan kuruluşlardı, bu yüzden eğitimin finansmanının tamamen devlet tarafından karşılanmalıdır. Ekonomik yetersizliğe sahip öğrencilerin burslarla desteklenmesi gerekir...(TES)"

Eğitim-Sen ise ayrılan kaynakların yetersiz olduğunu tüm kamuoyunun ifade ettiğini, bunun nedeninin iktidarın bütçe kaynaklarını egemenlerin beklenti ve taleplerine göre yapılandırması olduğunu ifade etmiştir. Bunun yanında devletin kamusal eğitime kaynak aktarmak yerine diyanete ve özel eğitim kurumlarına kaynak aktardığını belirtmiştir. Eğitim-İş yöneticisi de yükseköğretime aktarılan kaynakların yetersiz olduğunu, devlet bütçesinin doğru tercihlerle yönlendirildiğinde üniversitelerin rahatlıkla finanse edilebileceğini belirtmiştir.

Katılımcıların yükseköğretim kurumlarının idari ve mali denetimine ilişkin görüşleri;

Tablo 3: Yükseköğretim kurumlarının denetim şekilleri

Yükseköğretim kurumlarının denetimine ilişkin bulgular	Sadece iç denetim
	Bağımsız dış denetim
	YÖK denetimi
	Sayıştay denetimi
	Bilim denetlenemez

Eğitim Bir-Sen yetkilisi;

... Her üniversitenin hem iç hem de dış denetim araçlarıyla denetlenmesi gerekir. İç denetim kurulları hem idari hem mali denetim yapmalı ayrıca YÖK tarafından kurulacak denetim birimi tarafından idari denetleme yapılmalıdır. Mali denetimin ise Sayıştay tarafından yapılması gerekir. Bunun yanında her üniversitenin kendi belirlediği performans kriterlerine göre amaca yönelik bir denetime de tabi olması gerekir" (EBS)

Türk Eğitim-Sen'de Eğitim-Bir-Sen ile paralel görüş bildirmiş, mali denetimin Sayıştay tarafından ve iç denetim elemanlarınca, idari denetimin ise YÖK'ten bağımsız bir üst kurul aracılığıyla yapılması gerektiğini belirtmiştir. Eğitim-Sen yöneticisi; bilimin denetiminin olamayacağını, YÖK'ün yerini alacak koordinasyon kurulunun eğitim faaliyetlerinin değerlendirmesini yapabileceğini, mali denetimin Sayıştay tarafından yapılması gerektiğini belirtmiştir.

Eğitim-İş yetkilisi ise;

"idari denetim üniversitelerin kendi içlerinde oluşturacakları birimler tarafından yapılmalıdır. Esasen mali denetimin de merkezi yapı tarafından yapılabilir fakat üniversite ve YÖK yönetimlerinin demokratik seçimlerle belirlenmediği için şeffaf olmayacaktır, bu nedenle merkezi denetimin sakıncalı olacağını düşünüyoruz. Mali denetim bugünkü koşullarda Sayıştay tarafından yapılmalıdır..." (Eİ)

Katılımcıların devletin özel veya vakıf üniversitelerinin açılmasını desteklemesi ve garantör olmasına dair görüşleri;**Tablo 4:** Vakıf üniversitelerinin desteklenmesi

Özel veya vakıf üniversitelerinin finansal olarak desteklenmesi	Desteklenebilir
	İmtiyaz tanınmamalı
	Kesinlikle desteklenmemeli
	Öğrenciye garantörlük, şirketlere değil
	Eğitim sadece devlet tarafından verilmeli

Eğitim Bir-Sen yöneticisi;

"...Özel veya vakıf üniversiteleri yaygınlaşabilir. Devlet öğrencilerin eğitimlerinin sürdürülmesi açısından garantörlük yapabilir. Üniversitenin bağlı olduğu şirketi finanse etmek anlamında değil. Bu üniversitelere devlet imtiyaz tanımamalı. Faaliyetleri ve ekonomik yapılanmaları dikkatle izlenmeli, açgözlü bir şekilde öğrencileri finansman kaynağı olarak görmelerine izin verilmemelidir..."(EBS)

Türk Eğitim-Sen yöneticisi, eğitim hizmetlerinin sadece devlet tarafından ve ücretsiz olarak sunulması gerektiğini, eğitim alanında özel girişimlere yer verilmemesi gerektiğini, doğal olarak da garantörlüğün de olmaması gerektiğini ifade etmiştir.

Eğitim-Sen yöneticisi;

"...şu anda Türkiye'de özel üniversite yok. Bir vakfa ait açılabilir. Vakıf üniversiteleri eğitim amaçlarına uygun olmak ve denetimin düzenli yapılması koşuluyla açılabilir fakat devletin bu kurumlara asla kaynak aktarmaması ve garantörlük yapmaması gerekir. Aksi takdirde halktan alınan vergilerin de içerisinde olduğu bütçeden özel sermayeye aktarılmış olacaktır. Oysa kamunun kaynaklarının yine kamusal hizmetler için kullanılmalıdır..." (ES)

Eğitim-İş yöneticisi;

"...devletin desteklememesi ve kaynak aktarmaması koşuluyla özel veya vakıf üniversitesi açılabilir ve bu okullarda öğrenim gören öğrencilerin eğitim haklarının sürdürülebilmesi amacıyla (Haliç Üniversitesi örneğinde olduğu gibi) garantörlük yapabilir. Şirketlere garantörlük olmaz..."

Katılımcıların sivil toplum kuruluşlarından yükseköğretimin finansmanına düzenli katkı koymaları veya bu kuruluşlardan bağış istenilmesi fikrine yönelik görüşleri;

Eğitim Bir-Sen yöneticisi görüşünü;

"STK'ların fon oluşturmak suretiyle yükseköğretimin finansmanına katkı koymalarını desteklemiyoruz ve onaylamıyoruz. Eğer bir üniversite ve bir fakültesi otomotiv alanında bir çalışma yapıyorsa, bu alandaki kurumlar proje bazlı destek verebilirler. Sanayiciler kendi ihtiyaçlarını karşılayacak eleman yetiştirilmesi ve ülkenin ekonomik planlarına paralel yatırımlar için üniversitelerle beraber çalışabilirler ve bu alanlara kaynak aktarabilirler. Aynı şekilde üniversiteler belediyelere mühendislik alanında proje bazlı çalışmalar yapıp döner sermaye geliri elde edebilirler" (EBS)

Türk Eğitim-Sen yetkilisinin görüşü ise aşağıdaki gibidir;

"STK'dan sürekli malı yardım istenmez, ama düzenli olmamakla beraber proje bazlı katkı verebilirler. Yükseköğretim kurumlarının STK'lardan veya diğer kuruluşlardan bağış toplaması fikri de doğru değildir. Daha önce de belirttiğim gibi eğitimin tüm ihtiyaçları kamu bütçesinden karşılanmalıdır..." (TES)

Eğitim-Sen yöneticisinin bu konuya ilişkin görüşlerini;

“STK’lardan yükseköğretimin finansmanına düzenli katkı koymalarını talep etmek bu kurumların mali özerkliklerini zedeleyebilir, katkılarının karşılığında kendi beklentilerine uygun eğitim talep edebilirler. Bunun dışında zaten yükseköğretim kurumlarının mesleki çalışmalarında STK’larla iç içe olmaları gerekir. Örneğin TMMOB ve bağlı odalar üniversitelerle yatıkları çalışmalarda ekonomik destek verebilirler fakat bu düzenli olarak bütçeye kaynak aktarmak anlamına gelmez” (ES) şeklinde açıklamıştır.

Eğitim-İş yöneticisi ise kurum ve kuruluşların zaten vergi ödediğini ayrıca bu kurumlardan yükseköğretim için kaynak talep etmenin doğru olmayacağını ifade etmiştir. Ayrıca hayırsever vatandaşların tamamen gönüllü ve karşılıksız yardımlarının dışında kaynak talep etmenin sakıncalı olduğunu ifade etmiştir.

Katılımcıların “ekonomik durumu iyi olan ailelerin çocuklarının devlet üniversitelerinde ücretsiz eğitim almalarının” adaletsizliğe yol açacağına ilişkin görüşleri;

Eğitim Bir-Sen yöneticisi;

“Öğrenci ülkenin bir ferdidir. Devlet hizmet sunarken bireyleri arasında zengin fakir ayrımı yapmadan herkese eşit eğitim imkânı sunmalıdır. Bununla beraber dar gelirli öğrencileri de ayrıca desteklemelidir” şeklinde ifade etmiştir.

Türk Eğitim-Sen yetkilisi de bu görüşe katılmadığını, devletin öğrencileri arasında herhangi bir ayrım yapmadan eğitim hizmetlerinden yararlandırması gerektiğini ifade etmiştir. Eğitim-İş yöneticisi de devletin gelire göre sınıflandırma yapmadan tüm vatandaşların çocuklarını ücretsiz bir şekilde eğitim hakkından yararlandırması gerektiğini belirtmiştir.

Eğitim-Sen yöneticisi ise;

“...Eğer adil bir vergilendirme sistemi olursa herkesten geliri oranında vergi alınacaktır, bu da eşitsizlikleri kısmen de olsa giderecektir. Ülke sınırları içerisinde yaşayan tüm vatandaşların devlet okullarından eğitim alma hakkı vardır...” (ES)

Katılımcıların “her ile üniversite açılması” ile ilgili görüşleri;

Eğitim Bir-Sen yöneticisi her ilde üniversite açılmasının illerin hem büyümesine hem de sosyo-ekonomik açıdan gelişmesine katkı koymasından dolayı değerlendirildiğinde olumlu bulduklarını ifade etmiştir.

“...Her ile üniversite açılmasını gereksiz bir girişim, kaynak israfı ya da politik çıkar amaçlı bir çalışma olarak görmüyoruz. Ayrıca üniversiteler arasında daha önceden de niteliksel farklılıklar vardı zaten ve bu kaçınılmazdır. Yeni açılan üniversiteler zamanla niteliklerini yükseltecektir, Amerika gelişmiş bir ülkedir, ona rağmen oradaki üniversiteler arasında bile nitelik farkı vardır”(EBS)

Bu uygulamayı Türk Eğitim-Sen yetkilisi, akademik kaliteyi düşürdüğü için gereksiz ve alt yapı sorunları giderilmeden üniversitelerin açılmasını kaynak israfı olarak görmüştür. Eğitim-Sen yöneticisi ise her ile üniversite açılmasıyla siyasi iktidarın politik çıkar amaçlı kadrolaştığını, alt ve üst yapı yatırımları tamamlanmadan açılan üniversitelere yönlendirilen gençlerin işsizlik oranlarını azaltmaya hizmet ettiğini fakat niteliği çok düşürdüğünü ifade etmiştir. Bununla beraber alt ve üst yapı donanımlarının tamamlanmasıyla ve akademik olarak bilimsel eğitim verebilecek düzeye gelindiğinde ihtiyaç halinde illere üniversite açılabileceğini fakat şu anki haliyle kaynak israfı olarak gördüklerini belirtmiştir. Eğitim-İş sendikası da bu uygulamayı politik çıkar ve kadrolaşma amaçlı bir uygulama olarak görmüş ve üniversitelerin niteliğini düşürdüğünü ifade etmiştir.

Katılımcıların sivil toplum kuruluşlarının (odalar, borsalar) yükseköğretim kurumu açabilmeleriyle ilgili sendika yöneticilerinin görüşleri;

Vakıflar ve sivil toplum örgütlerinin eğitim kurumu veya yükseköğretim kurumu açabilmeleriyle ilgili Eğitim Bir-Sen yöneticisi;

“Bu görüşü olumluyoruz. Bu yapılar belli kitleleri yönlendiriyorlar. Kendi hedefleri doğrultusunda gençlik yetiştirmek istiyorlarsa onlara müsaade edilmelidir. Fakat bu kurumlar ciddi bir şekilde denetlenmelidir. Çünkü kirliliği amaçlarla gençleri kullanıyor olabilirler, devletin amaçlarının dışında bir eğitim veriyorlarsa müdahale edilmesi gerekir” şeklinde cevap vermiştir.

Türk Eğitim-Sen yöneticisi; yükseköğretimin kişi ve sermaye çevrelerine bırakılmasının doğru bir uygulama olmadığını, eğitim hizmetlerinin sunumunun sadece devletin sorumluluğunda olması gerektiğini ifade etmiştir. Eğitim-Sen ve Eğitim-İş sendikaları da siyasal çıkar gruplarının yükseköğretim kurumu açmalarını tasvip etmediklerini, olumsuz sonuçlarıyla karşılaştığını ifade etmişlerdir.

Katılımcıların yükseköğretim kurumlarına performanslarına göre bütçe aktarılmasının üniversiteler arasındaki rekabeti ve üniversitelerin niteliğini artırıp artırmayacağına ilişkin görüşler;

Eğitim Bir-Sen yöneticisi;

“...verimliliği artırmak için bazı tedbirler alınabilir, tüm (devlet) üniversitelerin başarı ve verimlilik çitasını yükseltmek için mali kaynakların devlet tarafından sağlanması gerekir, bununla beraber çok proje yapan performans yüksek olanlara daha fazla kaynak aktarılması, yeni kurulan üniversitelerin daha fazla gerilemesine neden olacaktır. Yeni kurulan üniversitelerin gelişmiş üniversitelerle boy ölçüşebilmeleri için onlara daha fazla kaynak aktarılmalıdır...” (EBS)

Ayrıca yükseköğretim kurumları arasında zaten bir rekabetin yaşandığını, iyi olan üniversitelerden mezun olanların daha rahat iş bulabildiğini, doğal olarak başarılı olan öğrencilerin bu üniversitelere gittiğini, bunun da bir nevi rekabet olduğunu ifade etmiştir. Bunun dışında bir rekabetin olmaması gerektiği belirtilmiştir.

Türk Eğitim-Sen yetkilisi; yükseköğretim bütçesinin belirlenme aşamalarında proje bazında ve belli performans kriterlerine göre devlet katkısı oranları belirlenebileceğini ifade etmiştir. Ayrıca üniversiteler arasında bu kadar uçurum varken rekabetin yeni üniversiteleri çok olumsuz etkileyeceğini belirtmiştir. Eğitim-Sen performansa göre bütçeleme sistemine olumsuz yaklaştıklarını, yükseköğretim kurumları arasında rekabet değil tam tersine işbirliği ve dayanışmanın olması gerektiğini ifade etmiştir. Eğitim-İş yöneticisi de performansa göre bütçeleme sistemine olumsuz yaklaştıklarını, üniversiteler arasında rekabet yaşanmasının Anadolu üniversitelerini sıkıntıya düşüreceğini belirtmiştir.

SONUÇ, TARTIŞMA ve YORUM

Türkiye’de son yıllarda artan yükseköğretim talebi, yükseköğretimdeki okullaşma oranlarının artmasıyla beraber üniversite sayısının hızla artması yükseköğretimin sisteminin finansmanı tartışmalarını beraberinde getirmektedir. Yükseköğretimden ulusal beklentilerin karşılanabilmesi için sistemin finansal boyutunun nasıl yapılandırılması gerektiğiyle ilgili Türkiye’deki eğitim sendikalarının genel merkez yöneticilerinin görüşleri ve görüşler arasındaki farklılıkları aşağıdaki gibi açıklanabilir.

Eğitim Bir-Sen yöneticisi yükseköğretimin yönetiminin üst kurullar ve mütevelli heyetleri aracılığıyla yürütülmesi gerektiğini savunurken diğer üç sendika, daha çok ABD, İngiltere ve bazı Avrupa

ülkelerinde uygulanan müteveli heyeti ve üst kurullar aracılığıyla yönetilmesini tasvip etmemiş, üniversitelerin demokratik ve katılımcı seçimlerle belirlenmiş kişiler aracılığıyla yönetilmesinin daha doğru olacağını ve YÖK'ün sadece üniversiteler arasındaki koordinasyonu sağlayan bir kuruluş işlevine sahip olması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu konuyla ilgili Çelik ve Gür (2014) çalışmalarında, toplum içerisinde ve toplumu temsil eden yapılar olan üniversitelerin, toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilmesi, yönetimlerde çeşitliliğin sağlanması ve iş dünyası ile daha koordineli olunmasını sağlayacağı savıyla müteveli heyetleri ile yönetimin daha sağlıklı olduğunu ifade etmişlerdir. Okçabol (2014) ise kamu üniversitelerinde müteveli heyeti uygulamasının üniversiteleri daha fazla siyasi iktidarların denetimine sokacağını ve piyasaya açacağını, Türkiye'deki sermaye kuruluşlarının da bunu arzuladığını, oysa üniversitelerin özerk bilimsel kurumlar olarak siyasal ve sermaye alanlarından bağımsız, eşgüdüm içerisinde, çalışanların yönelimlerine göre yönetilmesinin daha uygun olduğunu ifade etmiştir. Tüm sendika yöneticileri yükseköğretime ayrılan kaynakların son yıllarda artış eğiliminde olmasına rağmen yetersiz olduğunu, bu yetersizliğin devlet bütçesinden daha fazla pay ayrılarak giderilmesi gerektiği noktasında hemfikirdirler.

Yükseköğretimin belirlenen hedeflere ulaşip ulaşmadığının tespiti denetim faaliyetlerinin sonucunda ortaya çıkacaktır. Yükseköğretim kurumlarının mali yönden denetiminin Sayıştay tarafından yapılmasına tüm sendikalar olumlu görüş belirtmişlerdir. Eğitim Bir-Sen'in görüşü, ayrıca iç denetim elemanlarınca mali denetimin de yapılabileceğini şeklindedir. Sendika yöneticileri ayrıca, İdari denetimin YÖK'ün yerine kurulacak bir koordinasyon kurulu (Türk Eğitim-Sen, Eğitim-Sen) ve üniversitelerin kendi içlerinde oluşturacakları kurullarla içerden yapılması (Eğitim Bir-Sen, Eğitim-İş) gerektiğini belirtmişlerdir. İstanbul Üniversitesi, *üniversite yasası çalışma grubu*, yeni YÖK yasası ile ilgili görüşlerinin paylaşıldığı çalışmada; Yükseköğretim kurumlarının mali denetimini için YÖK'ten bağımsız Yükseköğretim Üst Kurulu isimli ayrı bir kurulun oluşturulmasını, bilimsel ve teknolojik denetim için ise Yükseköğretim Kalite ve Akreditasyon üst kurulu önerilmiştir (İÜÇG, 2011). Belenli ve diğerleri de (2011), iç denetim için akademik değerlendirme ve kalite geliştirme ekipleri kurulmasını önermişlerdir.

Türk Eğitim-Sen yetkilisi özel ve ya vakıf üniversitelerinin yaygınlaşması ve devletin garantör olmasının kabul edilemez bir uygulama olarak görmekte, eğitim alanında özel girişimin olmaması gerektiğini savunurken, Eğitim Bir-Sen ve Eğitim-İş sendikaları özel ve vakıf üniversitelerinin açılmasını ve öğrencilerin mağduriyet yaşamaması için devletin garantör olabileceğini savunmuşlardır. Eğitim-Sen'in bu konudaki görüşü ise, kamu kaynaklarının hiçbir koşulda aktarılmaması koşuluyla özel ve vakıf üniversitelerinin açılacağı yönünde olmuştur. Bu konuyla ilgili Çelik (2015), vakıf üniversitelerinin yükseköğretim sisteminde önemli bir boşluğu doldurduğunu, bazı vakıfların kaynak artırımına giderek üniversiteleri nitelikli hale getirdiklerini, bunun da üniversiteler arasında rekabete yol açtığını ve bu rekabetin yükseköğretim sisteminde kaliteyi artırdığını vurgulamıştır. Hız (2010) ise, eğitimin özelleştirilmesi ve ya piyasaya açılması ile bu alanın sermayenin kontrolü altına gireceğini ve üniversitelerin bilim yerine piyasanın ihtiyaçlarını karşılayan kurumlar haline geleceğini, oysa eğitim hizmetinin bir kamu hizmeti olduğunu, toplumun tüm bireyelerine eşit ve ücretsiz olarak verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu konuyla ilgili sendikalar arasında farklı görüşler olduğu gibi alan yazında da farklılıklar bulunmaktadır.

Sivil toplum kuruluşları ve bazı sermaye çevrelerinin yükseköğretimin finansmanına düzenli katkı koymasını talep etme fikrine "düzenli olmamak ve proje bazlı olmak kaydıyla" Eğitim Bir-Sen ve Türk

Eğitim-Sen yöneticileri olumlu görüş ifade etmişlerdir. Eğitim-Sen bu yapılardan katkı talep etmenin zamanla üniversitelerin özerkliğini zedeleyeceğini, bu yüzden doğru bir uygulama olmayacağını, Eğitim-İş ise sadece hayırsever vatandaşların ve kurumların gönüllülük temelinde yaptıkları bağışların kabul edilebileceğini bunun dışında kaynak talep edilmesini tasvip etmediklerini belirtmişlerdir. Bu konu ile ilgili olarak Özkan ve Gedikoğlu (2014) yükseköğretim kurumlarının yetiştirdiği öğrencilerin verdiği hizmetlerden yararlanan tüm kesimlerin yükseköğretimin finansmanına katkı koymasının gerektiğini ifade etmiştir.

Eğitim sendikaları devletin öğrenciler arasında zengin-fakir ayrımı yapmadan herkese eşit eğitim imkânı sunması ve dar gelirli öğrencilerin burslarla desteklenmesi noktasında ortak görüş belirtmişlerdir. Hız (2010) çalışmasında, eğitim sendikaları genel merkez yöneticilerinin görüşlerine paralel olarak eğitimin en temel insan hakkı olduğunu, bu yüzden tüm yurttaşların eğitim hakkından eşitlik ilkesi çerçevesinde ayrımsız bir şekilde yararlanması gerektiğini belirtmiştir.

İktidarın her ile üniversite açma uygulamasını Eğitim Bir-Sen yöneticisi; illeri sosyo-ekonomik olarak geliştirdiği, yeni açılan üniversitelerle diğerleri arasındaki nitelik farkının da zamanla ortadan kalkacağı savıyla desteklemektedir. Diğer üç sendika, alt ve üst yapı eksiklikleri giderilmeden her ile üniversite açılmasının akademik kaliteyi düşürdüğünü, bu üniversitelerin politik çıkar ve kadrolaşma amaçlı açıldığını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Ersoy ve Keskinok (2010), gerekli insan kaynakları ve altyapı olanakları tamamlanmadan her ile üniversite açılması uygulamasının popülist bir uygulama olduğunu, Arap (2010), Türkiye'deki yeni üniversitelerin kuruluş gerekçeleri ile ilgili yapmış olduğu çalışmasında, her ile üniversite açılmasının sadece kâğıt üzerinde öğrenci sayısında bir iyileşmeye neden olacağını ifade etmiştir.

Odalar ve borsaların üniversite açabilmelerine izin verilmesini Eğitim Bir-Sen, bu kurumların ciddi bir şekilde denetlenmesi koşuluyla desteklediklerini ifade ederken diğer üç sendika siyasal çıkar gruplarının yükseköğretim kurumu açmalarının olumsuz sonuçlarıyla karşılaştığı gerekçesiyle doğru bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Meriç (1998) bu konuyla ilgili olarak sadece vakıflara üniversite açma hakkı verilmesinin yetersiz olduğunu odalar ve ticaret şirketlerinin de üniversite açabilmelerinin önündeki engellerin kaldırılması gerektiğini ifade etmiştir. Tural (2014) ise eğitim hizmetlerinin sadece kamu kesimince sunulması gerektiğini, aksi takdirde piyasa mekanizmasına bırakılacak eğitim hizmetlerinin fırsat eşitliği ve adalet ilkesini zedeleyeceğini, piyasa kuralları çerçevesinde sunulacak eğitim hizmetlerinden sadece ekonomik durumu iyi olan bireylerin yararlanabileceğini, bu durumun uzun vadede insan sermayesini olumsuz etkileyeceğini belirtmiştir.

Dört eğitim sendikasının yöneticileri yükseköğretimin ücretli olmasının niteliği artırmayacağını ve yükseköğretim kurumlarına performansa yönelik bütçe aktarılmasının doğru bir uygulama olmayacağı noktasında aynı düşünmektedirler.

Sonuç olarak; Türkiye'deki eğitim sendikalarının yükseköğretimin yönetimi ve finansmanının hangi kaynaklardan karşılanması gerektiğine ilişkin görüşleri arasında belirgin farklılıklar olduğu görülmektedir. Bu farklı görüşler esasen literatürde de karşımıza çıkmaktadır. Türkiye bu farklı görüşlerin harmanlanmasıyla kendi yükseköğretim politikasını oluşturmalı ve geleceğe güvenle bakabilecek bir gençlik yetiştirmek için gerek duyulan finansal yapıyı oluşturmalıdır. Politika uygulayıcıları, bu doğrultuda yükseköğretime kaynak ayırma noktasında OECD ülkeleri düzeyine çıkılmasına gayret göstermelidirler. Bu konuda araştırma yapacak araştırmacılar sadece genel merkez yöneticileri ile değil sendikaların şube yöneticileri ile de benzer çalışmalar yapabilirler.

KAYNAKÇA

- Akalın, G. (1996). *Yükseköğretimin Finansmanı ve Harçlar Sorunu*. <http://www.libertedownload.com/LD/arsiv/02/05-guneri-akalin-yuksekokretimin-finansmani-ve-harclar-sorunu.pdf>. Erişim tarihi: 20.03.2021
- Akça, H. (2012). Yükseköğretimin Finansmanı ve Türkiye İçin Yükseköğretim Finansman Modeli Önerisi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 19(1), 91-104.
- Altbach, P. G., Liz Reisberg & Laura E. Rumbley. (2010). *Trends in Global Higher Education*. Unesco publishing <https://www.sensepublishers.com/media/1207-trends-in-global-higher-education.pdf>. Erişim tarihi: 20.03.2021
- Altunay, E., Oral, G. ve Yalçinkaya, M. (2014). Eğitim Kurumlarında Mobbing Uygulamalarına İlişkin Nitel Bir Araştırma. *Sakarya University Journal of Education*, 4(1), 62-80.
- Arap, S. K. (2010). Türkiye yeni üniversitelerine kavuşurken: Türkiye’de yeni üniversiteler ve kuruluş gerekçeleri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65(1).
- Arastaman, G., Öztürk Fidan, İ. ve Fidan, T. (2018). Nitel Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik: Kuramsal Bir İnceleme. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 37-75.
- Ateş, H. (2013). *Oecd ülkeleri ile Türkiye’nin yükseköğretim finansman sistemlerinin karşılaştırılması ve Türkiye için bir finansman modeli önerisi*. Doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı. Ankara.
- Barr, N. (1993). Alternative Funding Resources for Higher Education. *Economic Journal*, Vol. 103(418), 718-728.
- Belenli, İ, Günay, D., Öztemel, E., Demir, A., Şerifoğlu, S.A., Elmas, M., Eryiğit, R., Aydın, O., Kılıç, M. (2011). Türkiye Yükseköğretim Kurumları İçin Kalite Güvence Oluşumu Üzerine Bir Model Önerisi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(3), 128-133.
- Çelik, Z, ve Gür, B.S. (2014). Yükseköğretim sistemlerinin yönetimi ve üniversite özerkliği: Küresel eğilimler ve Türkiye örneği. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*. 4(1), 18-27.
- Çelik, Z. (2015). Türkiye’de Vakıf Üniversitelerinin Mevcut Durumu ve Geleceği. <https://www.impactio.com/publication/3827936300>. DOI: 10.13140/RG.2.1.1958.5522
- Çetinsaya, G. (2014). Büyüme, kalite, uluslararasılaşma: Türkiye yükseköğretimi için bir yol haritası. <http://www.yok.gov.tr/documents/> Erişim tarihi: 20.03.2021
- Çimen, O. (2012). Yükseköğretimde talep-finansman-kalite ilişkisi, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 6, 159-182.
- Çınar, F., Ağcakaya, S. (2016). Yükseköğretimin Finansmanında Alternatif Stratejiler: Dünyadaki Uygulamalar ve Türkiye’de Mevcut Durum Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(23), 269-290.
- Demir, M., İnan, M. ve Sarıoğlu, F. (2014). Yükseköğretimin Finansmanı: Türkiye’de Öğrenci Eğilimleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Maliye Dergisi*, 167, 200-226.
- Devrim, F., Tosuner, M. (1987). Türkiye’de Eğitim Hizmetlerinin Finansmanında Son gelişmeler. <http://www.maliyesempozyumu.sakarya.edu.tr/sites/maliyesempozyumu/file/-3m-1-6-fevzi-devrim-turkiye-de-egitim-hizmetlerinin-finansmaninda-son-gelismeler-pdf>.
- Ergen, Z. (2006). “Yükseköğretimin Finansmanında Öğrenci Borçlanması”, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(1), 133-150.
- Ersoy, M. ve Keskinok, M, Ç. (2010). YÖK’ün Üniversitelere İlişkin Gelişme Politikalarının Tarihsel Değerlendirilmesi. 5. *Üniversite Kurultayı, ODTÜ Öğretim Elemanları Derneği*, Ankara, ss.10-15, 2010
- Gül, H. (2008). Türkiye’nin Eğitim Sorunları, AKP’nin Eğitime Bakışı ve Çözüm Önerileri. *Toplum ve Demokrasi*, 2 (3), 181–196.
- Güngör, G., Göksü, A. (2013). Türkiye’de Eğitimin Finansmanı ve Ülkelerarası Bir Karşılaştırma, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 20(1), 59-72.

- Hanushek, E, A. (2017). For long-term economic development, only skills matter. <http://hanushek.stanford.edu/sites/default/files/publications/Hanushek%202017%20IZA%20World%20of%20Labor.pdf> Erişim tarihi: 27.04.2019
- Hanushek, E. (2012). http://hanushek.stanford.edu/sites/default/files/publications/Hanushek%202012%20FourPercentSolution_0.pdf. Erişim tarihi: 27.10.2019
- Hız, G. (2010). 1980 sonrasında Türkiye’de yükseköğretimde piyasalaştırma ve özelleştirmedeki gelişmeler. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (25), 55-80.
- İÜÇG (2011). Yeni Yükseköğretim Yasası için İstanbul Üniversitesi Önerisi. *Yükseköğretim Dergisi*, 1(1), 6-7.
- Johnstone, D., B. (2012). The Politics of Higher Education: Common Misunderstandings About the Financing of Higher Education. *Peking University Education Review*, 2013, Issue 2, pp. 36-45.
- Karasar, N. (2012). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kesik, A. (2003). Yükseköğretimde Yeni Bir Finansman Modeli Önerisi: Bütünsel Model, *Maliye Bakanlığı APK Kurulu Yayını*, No:2003/362, Ankara.
- Kurt, T., Gümüş, S. (2015). Dünyada yükseköğretimin finansmanına ilişkin eğilimler ve Türkiye için öneriler, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/ Journal of Higher Education and Science*, 5(1),14-26.
- Meriç, M. (1998). Türkiye’de Yükseköğretimde Finansman Sorunu. *D.E.Ü.İ.İ.B.F. dergisi*. 13(1), 49-66.
- Mutluer, K. M. (2008). *Türkiye’de Yükseköğretimin Başlıca Sorunları ve Sorunlara Çözüm Önerileri*, Maliye Bakanlığı, SGB. Yayınları No.2008/380, Ankara.
- Okcabol, R. (2014). Türkiye’de Üniversitelerin Temel Sorunları. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 8(17), 23-49.
- Özdemir, M. (2018). “Veri analiz yöntemleri: Nitel ve Nicel veri analizi”. Beycioğlu, K, Özer, N. Ve Kondakçı, Y. (Ed.). Eğitim Yönetiminde Araştırma içinde. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Özkan, M. (2014). Türk yükseköğretim sistemi için sürdürülebilir bir finansman model önerisi. Doktora tezi. Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Özkan, M. ve Gedikoğlu, T. (2014). Türk Yükseköğretim Finansmanına İlişkin Görüşler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 4(2), 99-111.
- Pehlivan, O. (2009). *Kamu Maliyesi*. Trabzon: Derya Kitabevi.
- Pruvot, B. E., Claeys-Kulik, A.-L. And Estermann, T. (2015). *Strategies for Efficient Funding of Universities in Europe*. https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2F978-3-319-20877-0_11.pdf sitesinden 20.03. 2021 tarihinde erişilmiştir. DOI 10.1007/978-3-319-20877-0_11
- Psacharopoulos, G. (1986). “*Financing Education in Developing Countries: An Exploration of Policy Options*”, World Bank Technical Report, no 143, Washington.
- Tural, N, K. (2002). *Eğitim Finansmanı*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Tural, N, K. (2014). Çeşitli ülkelerde yükseköğretimin parasal kaynakları. *Eğitim Yönetimi*, 1(2).
- Vossensteyn, H. (2004). Fiscal Stress: Worldwide Trends In Higher Education Finance. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ965771.pdf>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- YÖK (2007). Türkiye’nin yükseköğretim stratejisi. Yayın No: 2007-1
- YÖK (2021). <https://istatistik.yok.gov.tr/>. Son erişim: 20.03.2021

EXTENDED ABSTRACT

Purpose

It can indubitably be suggested that the development of countries is naturally contingent upon their economic growth and that their economic development depends on their education systems. As a consequence, governments strive to increase the quality of education systems and to ensure the fact that all segments of society have access to education. The increase in the quality of education improves the quality of the workforce, thus increasing national income rates. Recent studies have especially raised concern about the higher education standards and the individual, social and economic benefits of quality education (Vossensteyn, 2004). Then, it is as clear as day that this situation reveals the importance of higher education institutions for communities. Much as higher education institutions are nationally-based organizations, they are heavily influenced by global trends and developments. In Turkey, there has been an increasing and continuous demand for higher education and to meet the demand, it is required to maintain new investments, culminating -naturally- in an increase in higher education costs. In the past decade, universities have gravitated towards maintaining sources of income other than state funds to cover the increasing costs.(Johnstone, 2012). The issue of deciding which segment of the community shall greet the higher education costs are still being discussed not only in developed and developing countries but in Turkey as well. The aim of this research is to reveal the views of education unions, which stands out as one of the crucial components of the education field, regarding the financing of higher education.

Research Method

This study was designed, utilizing phenomenological pattern, one of the qualitative research designs. In qualitative research, individuals' opinions, experiences and attitudes are sought to be grasped warts and all. (Arastaman, Öztürk Fidan, & Fidan, 2018). One of the data collection methods typically used in qualitative research, the interview technique aims to unveil the perspectives of the interviewees through its structure. In this study, a semi-structured interview form conceived by the researchers was employed to reveal the participants' views and their world of imagery regarding the phenomenon. In this study, the group of study is comprised of the headquarters executives of the four major education unions which represent about 85% of education workers and operate under a confederation in the education field in Turkey. Within the scope of the research, the data collected from union executives were perused, utilizing a descriptive analysis approach.

Results

In this study, nine questions were addressed to the participants in order to reveal the views of the headquarters executive of education unions on the financing of higher education and to draw attention to the differing points among them. Whilst the EBS union advocates for higher education institutions to be managed through boards of trustees, it has been observed that other unions adopt a democratic and participatory management style. While the TES union opposed the proliferation of private and foundation universities and the state acting as guarantors, EBS and E-İS have manifested a positive view on the matter that students would not be aggrieved. Whereas EBS seconds the fact that the government opens universities in each and every city, other unions have stated that the universities, which were opened without eradicating the infrastructure and superstructure deficiencies, have decreased the

quality. The executives of the four education unions agree on the fact that shifting to paid education will not increase the quality and transferring a performance-oriented budget to higher education institutions will not be appropriate practice. While EBS has stated that they second the opening of universities by religious communities, chambers and exchanges, provided that these institutions are seriously audited, the other three unions have stated that they disapprove of this on the grounds that the negative consequences stemming from the higher education institutions opened by pro-state groups have been encountered.

Discussion, Conclusion, and Suggestions

Education unions in Turkey have evidently differing views on the management and financing of higher education. These different views do appear in the literature as well. Turkey ought to establish its own higher education policy by blending these different opinions and create the financial structure required to educate a younger generation of people who will be able to look confidently to the future. Accordingly, lawmakers ought to strive to reach the level of OECD countries in allocating resources for higher education. Authorities to research on this issue can carry out similar studies not only with the headquarters executives but with the branch managers of the unions as well.